

Britské bezpečnostní sbory v boji proti separatistickému terorismu v Severním Irsku

Autor: Libor Štěpánek
Email: lstep@fss.muni.cz

British Law Enforcement Bodies in the Fight against Separatist Terrorism in Northern Ireland
This article examines qualities and characteristics of British response to separatist terrorism in Northern Ireland with respect to law enforcement bodies and counter-terrorist measures in the period before 2001. It focuses on both its operational anti-terrorist effectiveness, namely the development of specialised anti-terrorist units, measures and procedures, and democratic acceptability, more concretely on questionable measures going directly against the basic principles of the rule of law. The study concludes that in the given context Britain despite the lack of democratic credibility of some anti-terrorist activities developed a complex and relatively successful anti-terrorist system.

Evropa, podobně jako zbytek světa, čelí již dlouhou dobu závažnému druhu politického násilí, a sice terorismu. Terorismus se díky svému rozsahu i míře tragických dopadů na veřejný život, bezpečnost občanů i politickou stabilitu stal předmětem mnoha studií, které se snaží dopátrat jeho kořenů, pojmenovat jeho podstatu a prozkoumat možnosti účinné protibrany. Tento článek má za cíl představit zkušenost Spojeného království s vytvářením, organizací i odpovědností vnitřně bezpečnostních složek státu v boji proti severoirskému terorismu, neboť Velká Británie je v evropském kontextu zemí, která se zasazuje o potírání terorismu nejdelší dobu.

1 Úvod

Její postupy a postoje mohou ozřejmit komplexnost takového boje v prostředí demokracie založené na principech právního státu, který pro zachování svého základního *raison d'être* musí „chránit životy a majetek svých občanů a současně ... bránit porušování lidských práv“ (Wilkinson 1996:5-6). Velká Británie nejenže zakládá svou legitimitu na demokratických principech právního státu a respektu k lidským právům, ale navíc je současně příkladem země chápající terorismus jako vnitřní ohrožení bezpečnosti státu a jeho předcházení i potírání svěruje do rukou svých složek vnitřní

bezpečnosti, donucovacích orgánů a soudů, jejichž konání se opírá o zásady trestního práva (Wilkinson 1996, Reinares, Jaime-Jiménez 2000, Walker 2000).

Tento text se vyjma zaměření na jednu zemi z důvodu velké rozmanitosti všech možných forem terorismu soustřeďuje také pouze na jeden jeho specifický druh, a sice na terorismus separatistický¹ a to v období do 11. září 2001, kdy se zásadní měrou změnil podmínky protiterorismu² ve Velké Británii i celém světě. Zvolený přístup nám umožní věnovat pozornost právě konkrétním opatřením, skutečné činnosti i možným pochybením bezpečnostních sborů a donucovacích orgánů v protiteroristickém úsilí³.

Vlády Velké Británie si vždy byly dobře vědomy skutečnosti, že v demokratickém prostředí, ve kterém se ctí hodnota každého lidského života, a zřejmě ani v žádném jiném, dokonale účinná obrana proti terorismu neexistuje a nebude nikdy zaručena (Langguth 1993, Recalde 1997). Z toho důvodu musely volit mezi užitím velmi účinných ovšem demokraticky málo obhajitelných prostředků s tím rizikem, že „by v rámci krizových opatření mohly /tyto prostředky/ zničit samu podstatu svobody respektující právní stát, který mají za úkol chránit“ (Wilkinson 1996:3), nebo prostředků demokraticky přijatelných, ovšem obvykle mírně neúčinných.

Ačkoli odpovědné orgány obvykle hledají taková opatření, která by demokratickou přijatelností a funkční účinností uvedla alespoň do jisté rovnováhy, je nutno přiznat, že v případě Velké Británie se stalo téměř pravidlem, že při teroristických kampaních většího rozsahu přistupovali politici k ústupkům ze strany demokracie, přičemž sledovali především okamžitou efektivitu protiteroristických opatření, jakými zpravidla bývají speciální nové zákony, dočasné neobvyklé policejní pravomoci, zvláštní soudy, speciální režimy ve věznicích, a podobně, což vždy celkově narušuje a podryvá autoritu právního státu i vlastní lidská práva (Crelinsten, Schmid 1992, Reinares, Jaime-Jiménez 2000, Walker 2000).

2 Protiteroristické sbory Velké Británie: jejich vznik a vývoj

Velká Británie vnímá terorismus jako vnitřní ohrožení bezpečnosti státu, a proto k jeho potírání využívá trestního práva, jinými slovy prevence i odhalování teroristické trestné činnosti, stíhání teroristů i jejich zajišťování dlouhodobě svěřila do rukou vnitřně bezpečnostních složek, donucovacích orgánů a soudů (Wilkinson 1996). Na druhou stranu se do boje s tímto druhem politického násilí vedle policejních sborů dále zapojují také různá speciální oddělení, výzvědné a zpravodajské služby, a kupříkladu pravidelně také armáda⁴ či speciální protiteroristická komanda⁵.

Relativně komplexní systém protiteroristického úsilí ve Velké Británii vychází z její dlouhodobě přímé zkušenosti se separatistickým hnutím či dokonce terorismem spadajícím již do konce 18. století⁶, kdy zavedla protiteroristická opatření jako první země v Evropě. Nejstarší a na dlouhou dobu jediné bezpečnostní složky specializované na boj s terorismem tedy vznikly a působily v Británii, respektive v Irsku.

Složka Special Irish Branch (Zvláštní oddělení pro Irsko), jejímž úkolem byl boj s irským terorismem, a skupina působící na zbytku britského území Special Branch (Zvláštní oddělení) byly sice založeny již roku 1883, nicméně hlavní tíhu boje proti sektářskému násilí a potažmo terorismu nesl v Irsku od počátku sbor Royal Irish Constabulary RIC (Královský irský policejní sbor) (Jar Causelo 2000). Sbor RIC vznikl na troskách staré městské belfastské policie Belfast Town Police, která byla rozpuštěna roku 1865, když nebyla schopna zvládat sektářské nepokoje dřívějších tradičních venkovských komunit nově přenesených do průmyslového prostředí irských měst. Novodobé bitvy „oranžistů“ a „zelených“ v ulicích Belfastu měly nově potlačovat jednotky Constabulary of Ireland (Irský policejní sbor), kterému díky statečnosti jeho členů v době Feiniánského povstání udělila královna Viktorie jako prvnímu policejnímu sboru impéria roku 1867 titul sbor „královský“. Jednotky RIC se rychle rozrůstaly a na konci 19. století již žilo v 1 600 strážnicích irského venkova na 11 000 konstáblů⁷.

Po rozdělení ostrova roku 1921 se situace postupně zklidňovala a na území Severního Irska byl dočasně klid. Vlna násilí se znovu zdvihla až v 60. letech 20. století, kdy sbory Královského policejního sboru Ulsteru RUC (Royal Ulster Constabulary, následovník RIC), považované za pilíř starého systému v daném území⁸, nepatřičně drsně reagovaly na občanské hnutí ulsterských katolíků.

Následná vlna násilí, která si na území Ulsteru vynutila i dlouhodobou přítomnost armády vedla k přijetí zákona The Prevention of Terrorism Temporary Provisions Act z 21.11.1974, jakési teoreticky⁹ dočasné výjimečně tvrdé a přísné formě protiteroristické legislativy (Bonner 1992), která ve světle setkání s nebyvale rozsáhlým, náhlým a prudkým nebezpečím terorismu a občanských nepokojů zavedla speciální pravomoci donucovacích orgánů i soudů, mezi které patří mimo jiné tzv. Diplockovy soudy bez poroty¹⁰, větší váha svědectví příslušníků policie než obviněných nebo prodloužení doby předběžného zadržení na 48 hodin bez možnosti setkání se s právním zástupcem¹¹, což nemá v době míru obdoby (Vercher 1992, Walker 1992, Tangen Page 1998).

Ovšem zdaleka největšími změnami musel v průběhu čtvrt století trvající teroristické kampaně projít především sbor RUC. Situace si na jedné straně vynutila daleko větší operační a funkční pravomoci, čímž se ještě víc upevnil polovojenský statut sboru, nicméně veškerá ostatní zásadní opatření byla výsledkem tlaku politického. Prvním úkolem reforem bylo snížení počtu příslušníků RUC (koncem 60. let měl sbor téměř 30 000 mužů, na konci 90. let už jen 13 000, a to včetně 5 000 rezervistů (<http://www.psni.police.uk>)), druhým pak vyvážené rozložení členů RUC mezi obě znesvářené společenství. Ještě roku 2000 se jednotky RUC musely potýkat se skutečností, že byly policií převážně protestantskou, vinou čehož k jejich činnosti logicky pramenila ze strany katolíků velká nedůvěra (O'Duffy 2000)¹². Velkopáteční dohoda o budoucnosti Severního Irska z dubna 1998 se pokusila o „nový začátek community policing pro celé společenství Ulsteru“ a ustavila komisi, která měla sestavit plán¹³ na vytvoření spravedlivého systému vnitřně bezpečnostních sil „citlivého k místním potřebám ... a odhodlaného ke změnám vedoucím k poskytování vysoce kvalitní a účinné policejní služby všem členům společenství bez rozdílu“ (Irish Times 11.4.1998).

Základ takovému sboru byl položen roku 2001 v podobě Police Service of Northern Ireland (Policejní služba Severního Irska) PSNI, která na území Severního Irska působí v současnosti, ovšem „v oblastech boje proti terorismu, vymáhání výpalného a pouličního násilí se plně spoléhá na pomoc

speciálních policejních sil“ (<http://www.psn.police.uk>).

Decentralizovaný model britské policie odrážející především potřeby vzájemně se podstatně lišících místních společenstev (Hayes, Brewer 1997) stál však především v minulosti v cestě snadnému zakládání specializovaných jednotek s centrálním velením a současně bránil pověřování existujících sborů místního charakteru specifickými pravomocemi (Greer 1995, Bonner 1992). Roku 1971 sice vznikla mimo Severní Irsko jednotka Metropolitan Police Bomb Squad, po pěti letech reorganizovaná na Anti-Terrorist Squad (Protiteroristická jednotka), dnes působící společně s již zavedenou Irish Squad v rámci Metropolitan Police Special Branch (Walker 1992), nicméně dlouhodobá potřeba existence zvláštních jednotek přivedla Velkou Británii nakonec k rozhodnutí využít ke speciálním potřebám vnitřní bezpečnosti služeb nepolicejních institucí, a to zejména armády.

Na rozdíl od evropských policií tak Spojené království disponuje několika nepolicejními jednotkami, jejichž úkolem je udržovat veřejný pořádek, a které v jiných zemích obvykle podléhají pravomocem národních policií; jedná se o vojenskou zpravodajskou službu Military Intelligence Department 5, Security Service a vojenskou výzvědnou službu Military Intelligence Department 6, Secret Intelligence Service, které jsou známější pod označeními MI5 a MI6.

Služba MI5 byla založena roku 1909 s cílem provádět kontrašpionáž. Vedle boje s irským terorismem se zabývá také organizovaným zločinem a obchodem s drogami. Její existence byla zveřejněna až zákonem o bezpečnostních službách v roce 1989, když byla do vedení služby zvolena Stella Rimingtonová¹⁴, jejíž jmenování výrazně napomohlo lepší spolupráci s policií a zvýšilo účinnost boje s teroristy (Brzybohatý 1999b, <http://www.police.uk/>).

Služba MI6 je sice starší, ovšem oficiálně vznikla až roku 1911 a jejím úkolem je sběr výzvědných informací po celém světě. V 70. letech se MI6 podílela na boji proti terorismu v Severním Irsku, nicméně její zásahy byly v zásadě kontraproduktivní, a proto se stáhla. Záležitost Irska přenechala nadále složkám MI5 a sama se věnuje „sběru informací o šíření jaderných zbraní, terorismu (s výjimkou IRA) a drogách“ (Brzybohatý 1999b, http://www.police.uk).

Bezpečnostní síly v Severním Irsku, ale i jinde, jsou dlouhodobě posilovány zvláštními jednotkami britského královského letectva Special Air Service (SAS), které tvoří přes své jméno¹⁵ speciální britskou sílu k řešení krizových situací. Přímo k potlačování terorismu v rámci SAS pak slouží útvar Counter Revolutionary Warfare Squadron - CRW Squadron neboli Special Projects Team (Skupina speciálních projektů)¹⁶. Jednotky SAS se zabývají také výcvikem dalších oddílů, vytrénovaly například skupinu rychlého nasazení RUC Special Support Unit - SSU (Jednotka speciální podpory), která vznikla roku 1982.

V Británii se považuje nasazování vojenských jednotek v mimořádných situacích za běžnou praxi, a to díky skutečnosti, že britská armáda je vycvičena v demokratickém duchu a že se její velení dlouhodobě zasazuje o kultivování vztahů mezi civilním a vojenským sektorem (Wilkinson 1996). Na armádu se v případě krizové situace obrací policie s žádostí o pomoc a velení bývá svěřeno do rukou vrchního konštábla. Nasazení vojska pod vedením či za přítomnosti policie pak upravuje zvláštní zákon o vojenské pomoci civilním silám Military Aid to the Civil Power MACP.

Druhá polovina 90. let odrážející výsledky dílem vzájemné únavy naprosto vyčerpaných soupeřících stran konfliktu (Taylor, Horgan 1999) a dílem dlouhodobých jednání politických kruhů i občanských organizací (McCartney 1997) ukončených Velkopáteční dohodou byla sice očividně klidnějším obdobím (Dingley 1999), nicméně vzhledem k faktu, že protiteroristické zákony bývají mnohdy spíše normami symbolického charakteru než na samu účinnost přímo zaměřená funkční opatření (Terradillos Basoco 1988), zůstala speciální protiteroristická legislativa i nadále součástí politického a právního života Velké Británie. Na přelomu století k ní navíc přibyl zákon The Terrorism Act 2000, který zavedl novou, podstatně rozsáhlejší definici terorismu; rozšířil množství skupin považovaných za teroristická uskupení (od irských separatistů, přes mezinárodní teroristy až po vnitřní extremistická hnutí typu ochránců přírody, antiglobalistů a odpůrců interrupcí); přinesl časově neomezenou platnost závaznou pro celé Spojené království (ačkoli nadále vymezuje určitá specifika pro Severní Irsko); zachoval téměř všechna tvrdá opatření „dočasných zákonů ze 70. let“ typu možného delšího předběžného zadržení; a konečně přidal opatření nová, neméně přísná, takže policie kupříkladu není povinna při zadržení občana udávat důvod takového zadržení¹⁸. Vzápětí po uvedení zákona The Terrorism Act 2000 v platnost ovšem došlo k teroristickým útokům na New York a Washington, na což reagoval britský parlament schválením zákona Anti-terrorism, Crime and Security Act 2001, který především zpřísnil některá opatření a současně vytvořil dosud nezavedené nástroje pro případy mezinárodního a extremistického terorismu, čímž námi sledovanou oblast vnitřního separatistického terorismu nijak výrazně neovlivnil.

Celkově lze tedy tvrdit, že „dočasná opatření“ Velké Británie z počátku sedmdesátých let minulého století, vytvořená k potírání a předcházení zejména separatistického terorismu, poskytla právnímu řádu mimořádné nástroje a policejním silám zvláštní pravomoci, které zůstaly dlouhodobě v platnosti, a to bez ohledu na zvýšené či snížené riziko teroristických kampaní (Fenwick 2002). Zároveň struktura protiteroristických bezpečnostních sil Spojeného království vždy plně odrážející tradičně decentralizovaný policejní model Britských ostrovů dlouhodobě brání snadnému vytváření speciálních jednotek s centrálním velením je příkladem unikátního systému, který vedle policejních složek zapojil do protiterorismu rovněž nepolicejní síly s přesně vymezenými a nepřekrývajícími se pravomocemi. Efektivita tohoto systému se na mezinárodním poli odrazila například ve Společné akci týkající se vytvoření a udržování Seznamu specializovaných protiteroristických schopností, znalostí a zkušeností k usnadnění protiteroristické spolupráce mezi členskými státy Evropské unie z 15.10.1996, jejíž článek 1 pověřil „... Spojené království odpovědností za rozjezdovou fázi prvního roku shromažďování, uchovávání a rozšiřování Seznamu specializovaných protiteroristických schopností, dovedností a odborných znalostí“.

3 Nedostatky důvěryhodnosti bezpečnostních sborů v oblasti boje proti severoirskému terorismu

Komplexní protiteroristické úsilí Spojeného království tedy spoléhá na jedné straně na vysokou účinnost vnitřně bezpečnostních sil, které ke své práci potřebují speciální výcvik, vzdělání, technicky velice kvalitní a účinnou výzbroj a výstroj i jasné kompetence; na straně druhé tvoří nedílnou a nesmírně důležitou součást tohoto boje také demokratická spolehlivost zvolených prostředků, v očích veřejnosti transparentní a srozumitelné zásahy, jakož i vysoká důvěryhodnost všech

zainteresovaných orgánů. Následující řádky se zaměří na otázku legitimacy činnosti jednotlivých institucí a na pochybení či významné odchylky od demokratických principů v jejich práci, neboť vztah účinnosti a důvěryhodnosti protiterorismu se opírá o vědomí nutnosti přesvědčit veřejné mínění o tom, že „zvolené aktivity jsou nezbytné, že přinášejí účinné výsledky, že osoby používající legálního násilného nátlaku ve jménu demokracie jsou za své skutky veřejnosti odpovědní... a nemohou tedy konat svévolné a nepředvídatelné násilné činy“ (Chalk 1992:135).

Základ důvěry v oficiální státní násilí proto musí vycházet ze širší legitimacy režimu, která „je měřitelná odhodláním bránit demokratické principy, ... /zřejmým/ rámcem individuálních a menšinových práv a všeobecným respektem státních institucí k principům právního státu“ (Anderson, 2000:232). Takové pojetí vede k nesmírné důležitosti či přímo absolutní nutnosti nezpochybnitelné důvěryhodnosti zákroků státu ve složitém prostředí boje proti separatistickému terorismu, jehož aktivisté, kteří využívají obavy veřejnosti z možného nežádoucího narůstání a rozšiřování pravomocí donucovacích orgánů, obhajují svůj boj jako nutné násilí „cílené proti nelegitimnímu režimu“ (Anderson 2000:232).

Případná neudržitelnost zachování právního státu vytvořením neomezených, nedůvěryhodných a veřejné kontrole nepodléhajících protiteroristických opatření by zasadila těžkou ránu „základní liberální demokratické víře, ..., a sice představě, že všechny lidské bytosti mají právo být chráněny proti svévolnému zacházení a nátlakovým aktivitám institucí, které mají nějakou moc“ (Chalk 1992:134). Vymáhání práva proto musí odpovídat běžným procesům právního státu. Vládní moc nesmí svévolně deformovat zákony a upravovat pravomoci donucovacích orgánů a specializovaných vnitřně bezpečnostních sil k pohánění teroristů před soud, nesmí docházet ke všeobecnému či skupinovému potlačování práv, ani k využívání protiteroristických zákonů za účelem vytváření zástupných důvodů k represí politických protivníků a disentu (Schmid, Crelinsten 1992, Cotler 1998).

Velká Británie stála při uplatňování účinné protiteroristické politiky ve velice svízelném postavení, neboť její politická reprezentace musela odhodlaně přistupovat k jasným řešením, která přinesou co nejúčinnější východiska, a přitom co nejméně ovlivní běžný život většiny občanů. Současně se přitom ocitla mezi dvěma pomyslnými hranicemi zásadního odklonu od demokratických principů, které by mohly přivodit nezdár celému protiteroristickému úsilí a současně prohru samotné instituce demokratického právního státu.

Na jedné straně budí obavy taková forma právního státu, která nedokáže zajistit pohánění teroristů ke spravedlnosti, která v nepatřičné míře problémy spojené s terorismem přehlíží nebo je přímo ignoruje a která ve svém důsledku umožňuje příklon k anarchii. Na opačném konci pak stojí hrozba vymýcení terorismu na úkor demokracie či právního státu prostřednictvím příliš intenzivní násilné represe, která by mohla přivést demokratickou zemi až k diktatuře (Crelinsten, Schmid 1992).

Demokratické protiteroristické úsilí nesmí být překážkou způsobu života založeného na veřejně přijímaných demokratických hodnotách a tradicích, ovšem na druhé straně je patrné, že o tom, co je v zásadě „demokraticky přijatelné“, rozhoduje zejména povaha ohrožení a charakter společnosti, která se brání. Příklad Velké Británie dokazuje, že pokud je hrozba trvalá a velmi vážná, chuť obyvatelstva přijmout omezení demokratických principů je vyšší než v období relativního bezpečí. Teprve okamžité výsledky a důsledky přijatých opatření pak rozhodují o následném opětovném příklonu většiny občanů k neomezenému pojetí právního státu, o souhlasu se zachováním daného stavu či naopak o nárůstu veřejné podpory pro větší zásahy do základních demokratických principů.

Velká Británie čelící teroristickým aktivitám separatistických skupin, povaha jejichž činnosti má v naprosté většině případů politický podtext, přistoupila v předcházení a potírání terorismu k některým opatřením snižujícím procedurální kontroly vytvořené právním státem a v některých případech výjimečného ohrožení také k zásadnímu odklonu od konvenčních trestních řízení a výkonu práva (Crelinsten, Laberga-Altmejd, Szabo 1978). Klasické dlouhodobě obhajované odchylky od běžného systému soudnictví představují například tzv. Diplockovy soudy¹⁹, vedle kterých existují ve větším rozsahu také výjimečné pravomoci policie, jako prodloužení doby předběžného zadržení, při které podezřelý nesmí kontaktovat právního zástupce nebo mu dokonce nemusí být sděleno žádné obvinění. Tato vybočení a výjimky z běžného výkonu právního státu bývají většinou ospravedlňovány vysvětlením, že se jedná o „preventivní akce“ nebo nezbytné prostředky ke získání informací (ostatní členové teroristické skupiny by mohli být členem rodiny či právním zástupcem spraveným o zadržení například varování), ovšem na druhou stranu takové pravomoci zvyšují pravděpodobnost zneužití síly, špatného zacházení nebo zastrašování podezřelých, přičemž u zadržených pouze z důvodů jejich politických názorů (jakkoli sympatizujících s terorismem či jinými s demokracií neslučitelnými jevy) a nikoli z přímého podezření na spáchání teroristického činu jde přímo o „závažné pošlapání základních demokratických principů a individuálních lidských práv“ (Crelinsten, Schmidt 1992:334).

V této souvislosti by se nemělo zapomínat na skutečnost, že teroristé z veškerých (smyšlených i skutečných) nespravedlností i odchylek od norem právního státu vyplývajících ze speciálních či mimořádných protiteroristických opatření těží. Clive Walker dokonce tvrdí, že „jen málo věcí poskytne teroristům uspokojivější vítězství, než když v této zemi /Velké Británii/ při samotném procesu boje proti nepřítelům tradičních svobod tyto svobody my sami podkopeme“ (Walker 1992:10-11). Protiteroristické zákony by podle Walkera měly být co nejméně odchýlené od běžných zákonů, neboť „vnitrostátní boj proti terorismu je často charakterizován masivním a brutálním znásilňováním lidské důstojnosti“ (Walker 1992:10-11), a E.M. Fernández navíc dodává, že právě výjimky v postupech předběžného zadržení a výslechů dává teroristům ohromný prostor k propagandě, ve které se staví do pozice obětí „nespravedlivých zákroků nelegitimního režimu“ (Fernández 1998:234). Donucovací orgány i veškeré instituce zapojené do protiterorismu, které porušují přijaté normy, ničí svou legitimitu, podřívají svou důvěryhodnost a teroristům umožňují stavět se do role opravdových ochránců svobody, čímž odebírají jinak obvyklou podporu veřejnosti oficiálním autoritám. Navíc jakákoli výhra nedemokratickými prostředky se současně stává jistým způsobem prohry demokratické formy života, ve jménu které je boj proti terorismu veden.

Zajímavé je, že z politického hlediska nabídl Britské ostrovy v oblasti protiteroristického úsilí obrázek poměrně neobvyklé míry liknavosti až nezájmu (O'Duffy 1995, McKilney 1993), která se projevovala tím, že „britský establishment tráví nad irskými problémy co možná nejkratší dobu“²⁰ a po většinu nepokojů doufal, že „se účastníci obou stran konfliktu unaví a samo to vyprchá“ (Bowyer Bell 1995:156,41). Politickým představitelům tradiční a v Evropě dlouhodobě nejstabilnější demokracie se v přístupu k boji proti terorismu nepodařilo vyhnout použití přímých nedemokratických či alespoň demokraticky nedůvěryhodných postupů.

Jinými slovy, Británie se dlouhodobě potýká s existencí postupů neslučitelných s demokratickým právním řádem a nese následky v rámci právního státu těžko obhajitelné „špinavé války“ donucovacích orgánů a vojska²¹ proti terorismu, které mají své počátky v 70. letech 20. století, a sice přesněji v roce 1974, ve kterém teroristé z organizace IRA začali útočit i mimo území Severního Irsku. Donucovací orgány se tehdy začaly pokoušet bránit útokům všemi prostředky, snažily se

nalézt cokoli, co by mělo s teroristickou činností nějakou souvislost, přičemž se dopouštěly nemalého množství větších či menších pochybení. Atmosféra nutnosti přínosu okamžitých výsledků druhé poloviny sedmdesátých let, ze které ony chyby vzešly, navíc přiměla také soudy, aby v některých případech rozhodovaly poněkud urychleně až „zbrkle“ (Jar Causelo 2000:136). Nově zavedená dočasná legislativa, která umožňovala například zadržení podezřelých bez nutnosti vznést obvinění až na dobu pěti dní, byla po celou dobu značně kritizována. Její platnost vypršela roku 1988 a od té doby došlo a stále dochází k přezkoumání mnoha případů u Evropského soudu pro lidská práva.

Mezinárodní společenství odsoudilo zejména několik nejkřiklavějších případů (Jackson 1994). Za všechny jmenujme alespoň případ „Sedm MacGuireových“ (1974), ve kterém jeden člen rodiny u výslechu vypověděl, že jeho švagrová vyráběla bomby. Z trestného činu terorismu bylo následně obviněno a odsouzeno k nepodmíněnému odnětí svobody všech šest dalších členů rodiny, (rodiče na 14 let, tři jejich děti na 12 let, a dvě děti na pět respektive čtyři roky; jedno dítě přitom roku 1980 ve vězení zemřelo); následná revize případu prokázala jejich nevinu. Dalším případem byla „Guilfordská čtyřka“²² - po atentátu na bary Guilford a Woolrich (1975) policie zadržela a zatkla nezaměstnaného dvacetiletého katolíka Paula Hilla, který byl dříve téhož roku zproštěn viny z vraždy policisty. Ve vazbě se k činu přiznal a udal ještě jednoho svého spolužáka. Rozsudek doživotního žaláře byl po devatenácti letech revidován a Paul Hill byl zproštěn viny, když bylo prokázáno, že jeho výpovědi byly vynuceny mučením²³.

Také oběti případu „Šest z Birminghamu“ obžalované ze dvou atentátů, které usmrtily 21 lidí, obhájilo původně svou nevinu. Později byli obžalovaní mučeni a svou vinu doznali a všichni byli odsouzeni k trestu doživotí. Roku 1991 byl ale proces revidován, podařilo se prokázat mučení a po 16 letech byli zproštěni viny. Nebo konečně případ Judith Wardové, pětadvacetileté ženy bez domova, která byla zadržena spící na ulici v Liverpoolu a obviněna z příslušnosti k organizaci IRA a současně z atentátu v Leedsu, který usmrtil dvanáct lidí. Soud uložil dívce nejvyšší trest, ovšem revize z roku 1992 prokázala, že odsouzená je těžká schizofrenička, že její výpovědi policie zmanipulovala a že dokonce sami policisté, kteří zřejmě tušili její nevinu, zamlčovali před soudem vážné důkazy. Po osmnácti letech byla propuštěna na svobodu (Jar Causelo 2000; Amnesty International 1992, 1993).

Všechny tyto případy otrásly policejním i právním systémem Velké Británie, neboť se ze strany soudů a bezpečnostních složek nejednalo o běžná menší pochybení, nýbrž o zjevnou nekompetenci a očividné selhání demokratických principů v rámci celého protiteroristického úsilí (Journès 1992), podporované navíc s vidinou rychlého zadržení a odsouzení teroristů vládními kruhy Londýna i Dublinu (Jar Causelo 2000). Interní vyšetřování uvnitř policejních sborů, revize celého systému trestního práva i parlamentní vyšetřovací komise sice k určitým závěrům dospěly, nicméně vyjma poslaneckého tlaku na odstoupení soudců, kteří ve svých verdiktech vážně pochybili, a několika předčasných odchodů hrstky vyšších představitelů donucovacích orgánů do důchodu, vláda pouze uznala „existenci užívání násilí a manipulace“ (Jar Causelo 2000:40, Bonner 1992, Erbes 1992) v rámci protiterorismu a rozpustila vojenskou brigádu, která se dopustila největšího množství pochybení.

Veřejnost je vždy na práci speciálních protiteroristických komand velice citlivá. Pokud občané

začnou mít obavy, že tyto týmy vyvíjejí svou činnost mimo meze právního státu nebo dokonce sklouznou k praktikám a metodám odpovídajícím „špinavé válce“, pak se vládě může ve světle respektu občanských svobod a práv jen stěží podařit obhájit své zákroky a postupy pouze pomocí výsledků jednotlivých akcí (Chalk 1992). Uplatňování politiky „nejdříve zastřel, pak zfalšuj či vymysli okolnosti“²⁴, které započalo na konci sedmdesátých let, se bohužel stalo běžnou praxí i po celá osmdesátá a devadesátá léta, což Crelinsten a Schmid okomentovali slovy: „Když mají agenti státu průběžně dovoleno střílet podezřelé aniž by si dříve dali práci je zatknout, tak se stát posunul na cestě k režimu teroru již velmi daleko“ (Crelinsten, Schmid 1992:328).

Evropský soud pro lidská práva řešil zavraždění tří členů IRA jednotkami SAS v Gibraltarů v březnu 1988; britská tajná služba MI5 byla dále obviněna z účasti na vraždě obhájce jedné z rodin v Gibraltarů zavražděných členů PIRA Paula Finucana (Amnesty International 1996); roku 1992 zastřelili příslušníci RUC neozbrojeného člena IRA Pearse Jordana několika střelami do týlu; členové Metropolitní policie usmrtili neozbrojeného Diarmuida O'Neilla při zákroku proti infrastruktuře organizace IRA v Londýně roku 1996²⁵; maskovaní policisté zastřelili bez varování neozbrojeného Garethe Dorise krátce po explozi policejní stanice v Coalislandu v březnu 1997; v květnu 1997 byl před zraky příslušníků RUC, kteří nijak nezasáhli ani nereagovali na žádosti o pomoc, ubit protestantským davem v Portadownu katolík Robert Hamill, přičemž se později prokázalo, že jeden z policistů telefonoval jednomu z vrahů, aby zničil důkazy, které by ho mohly s vraždou spojit; a konečně 15.3.1999 připravil v Lurganu výbuch automobilu o život právničku a obhájkyň lidských práv Rosemary Nelsonovou, která byla již dlouhou dobu vystavena četným výhrůzkám a zavražďování ze strany příslušníků RUC²⁶ i armády (Vercher 1992, Bonner 1992, Jar Causelo 2000, Amnesty International 1995-2002).

Již dost otřesená pověst soudů i bezpečnostních složek v tomto ohledu byla kritizována ze zahraničí, a to především za nevyváženost přístupu donucovacích orgánů i justice. Například americký prezident Bill Clinton vzkázal bezpečnostním složkám, aby přestaly „bezdůvodně a nadbytečně používat smrtící síly“ a vyzval je „k ukončení existence spolužití bezpečnostních složek a protestantských polovojských skupin“ (Jar Causelo 2000:136), přičemž v průběhu celých devadesátých let kritizovalo sbor RUC „za nesčetné zneužívání pravomocí páchaného proti členům katolické komunity a současnou velkou tolerancí vůči protestantům...“ dokonce také několik zpráv OSN (Jar Causelo 2000:140)²⁷.

Po podepsání dohod ze Stormondu se sice situace výrazně zklidnila (O'Leary 1995) a kupříkladu roku 1999 se dokonce podařilo omezit činnost tradičních hlídek v ulicích Belfastu (Jar Causelo 2000:143). Nicméně dříve (3.9.1998, po srpnovém atentátu v Omaghu) se vláda rozhodla přijmout velmi kontroverzní právní opatření, zákon Criminal Justice Terrorism and Conspiracy Act 1998, podle kterého svědectví či přesvědčení vyššího policejního důstojníka stačí jako důkaz k prokázání viny osoby podezřelé z teroristické činnosti či odmítnutí spolupráce osoby během vyšetřování je pokládáno za indicium k vině. Takové právní úpravy nepřinášejí protiteroristickému úsilí významné klady ani patřičné výsledky, neboť ve Velké Británii soudy ani politické kruhy nejeví velký zájem o odsuzování příslušníků donucovacích orgánů, kteří se nějak provinili proti principům právního státu a demokratických zásad protiterorismu²⁸, a tudíž bývají veřejností vnímána spíše jako opatření

nedemokratická, zbytečně represivní²⁹ a někdy až kontraproduktivní (Jar Causelo 2000).

Pochybení a odchylky od demokratických principů ve Velké Británii sice dlouhodobě otřásly kreditem a důvěrou bezpečnostních sborů i soudnictví, a například v Severním Irsku vedly přímo k rozpuštění sboru RUC a k jeho nahrazení novou bezpečnostní silou PSNI. Britská politická scéna si přesto dokázala udržet nutný odstup, takže mimo výměn ministrů pro Severní Irsko či jiných, do protiterorismu zapojených, odpovědných politiků nenese vláda žádné přímé dopady těchto rozporuplných opatření. V této souvislosti je ovšem na místě znovu dodat, že uspořádání britských policejních sil a potažmo i soudnictví charakterizuje tradičně rozsáhlá decentralizace, která v zásadě brání přímému vlivu nejvyšších politických kruhů na vlastní práci donucovacích orgánů i soudů.

4 Závěr

Vývoj bezpečnostních sborů, jejich pravomocí i demokratické odpovědnosti ve Velké Británii lze tedy shrnout konstatováním, že Spojené království vnímající boj proti separatistickému severoirskému terorismu jako vnitřní problém trestní povahy v podmínkách míru pověřilo jeho potíráním, trestáním i výkonem preventivních opatření donucovací orgány a soudy. Všechny protiteroristické síly pak byly tvořeny v duchu komplexního systému vnitřní obrany, který by kromě politických, sociálních či ekonomických řešení propojil mimořádné pravomoce obvyklých složek vnitřní bezpečnosti státu se zvláštními a specializovanými útvary armádního charakteru.

Britští politikové se snažili bojovat se severoirským terorismem takovým způsobem, který měl za cíl přinášet co možná nejrychlejší operační úspěchy. Tento způsob však na druhou stranu vyvolával situace, při kterých byla ve větší či menší míře omezována občanská práva zadržovaných či zaváděny mimořádné, v jiných případech nemyslitelné, odchylky od běžného výkonu práva. Tento vývoj umožnila v atmosféře všeobecného ohrožení ze strany terorismu větší tolerance obyvatelstva k přísnějšímu postupu proti osobám usilujícím o rozvrácení demokratického systému. Navíc navzdory skutečnosti, že se objevily případy zneužití protiteroristických opatření, je možné tvrdit, že Velká Británie disponuje relativně rozsáhlou škálou demokratických pojistek, které veřejnost vnímá coby ochranu právního státu a které brání politikům bezprostředně zasahovat do protiterorismu takovým způsobem, jenž by byl v přímém rozporu s právním státem.

Nová speciální legislativa, mimořádné soudy, zvláštní režimy ve věznicích i dočasné či neobvyklé pravomoci běžných donucovacích orgánů proto odrážejí rozsah a intenzitu teroristické hrozby a případy čtvrtstoletí trvající „dočasné“ protiteroristické legislativy ve Velké Británii jsou zřejmým dokladem toho, že terorismus je vážným ohrožením každého demokratického systému.

Navzdory mnoha pochybením disponuje Velká Británie jedinečnými protiteroristickými nástroji a opatřeními založenými na národních tradicích, politické kultuře i míře momentální teroristické hrozby, které vykazují zřejmou schopnost vytvářet příznivé podmínky pro úspěšný (připustíme-li skutečnost nemožnosti naprostého vymýcení terorismu) boj proti terorismu.

Poznámky:

1) Separatistický terorismus byl pro tento článek zvolen z toho důvodu, že náboženskou otázkou podbarvený, irský nacionalistický terorismus, který je někdy označován za terorismus národně-osvobozenecký či subrevoluční (Strmiska 1996:28), představuje ve Velké Británii očividně dlouhodobě aktivní, do období po 11. září 2001 dominantní a specifický druh politického násilí, jehož kořeny sahají hluboko do historie. Severoirský separatistický terorismus lze dále charakterizovat tím, že je tradiční ve svých aktivitách, což znamená především téměř neměnný způsob boje, využívající v největší míře únosů a vražd jednotlivců, bomb v automobilech, mířeného pouličního násilí, „revolučních daní“, útoků na ekonomické cíle, atd. (Cotler 1998), který se přitom v podstatě neuchyluje k zavádění „nových“ zbraní, zejména jaderných, biologických, chemických a jiných prostředků masové destrukce (Laqueur 1996), popřípadě sebevražedných atentátníků. Navíc lze sledovat, že se jedná o nepřenosný typ boje, což znamená jasně politicky vymezený a pevně zasazený do historických souvislostí daných regionů, který je veden zavedenými a známými etnoteritoriální skupiny (Zariski 1989) se zřejmým politickým cílem, kterým je nezávislost území na domnělé „okupační“ mocnosti (Hewitt1993, Schmid a Graaf v Strmiska 1996:21).

2) Pod termínem „protiterorismus“ chápeme „souhrn opatření a aktivit, jejichž účelem je prevence, potlačení a odstraňování následků teroristických akcí“ (Brzybohatý 1999a :52).

3) Široký záběr všech forem terorismu by totiž mohl v této souvislosti bránit hlubšímu rozboru a v určitých případech by dokonce hrozilo až srovnávání nesrovnatelného. Je totiž logické, že v praxi musí policie a veškeré donucovací orgány navzdory rovným možnostem a stejně nabytým pravomocím postupovat jinak v případech skupin s větší či menší podporou místní komunity, která disponuje svým tiskem, politickým křídlem či přímo vládními vyjednávači (IRA), a jinak ve věci teroristů, kteří nemají na území daného státu žádné tradiční zázemí, jako například Al-Kaida.

4) Teroristické kampaně jsou klasickou ukázkou případu, ve kterém se zejména v historii nasazovalo na ochranu veřejného pořádku tradičně vojsko, neboť běžné vnitřně bezpečnostní složky nebyly většinou s to danou situaci zvládat.

5) Speciální jednotky bývají policejního a vojenského charakteru, což obě skupiny výrazně odlišuje. Zatímco armádní komanda jsou vycvičena k vojenským zásahům s obvyklým cílem způsobit protivníkovi během válečných konfliktů co největší ztráty při co nejmenším riziku pro vlastní vojáky, policejní operace či přímo speciální komanda se naopak musí ze zákona soustředit na nejvyšší možnou míru šetření života a zdraví osob proti nimž se zasahuje. Policista nebo příslušník vojenského komanda v policejní akci má ze zákona povinnost strpět větší riziko než člen takové jednotky během válečných akcí, na druhou stranu mohou členové obou skupin využít při policejních zásazích speciální druhy munice, jejichž použití v průběhu válečných konfliktů zakazují Ženevské konvence (<http://www.interieur.gouv.fr/>, <http://www.police.uk/>).

6) Na konci 18. století zasahoval proti republikánským povstáním v Irsku vedle armády ještě Oranžský řád, sektářská a výhradně protestantská společnost založená roku 1795, jejímž cílem bylo mimo jiné zavražďovat odbojné katolíky a využívat proti nim teroru. Tehdejší velitel Britské armády v Ulsteru generál Knox žádal soudobou vládu o souhlas k podpoře Oranžistů, díky nimž měl „rebely z United Irishmen rychle porazit.“ Vláda tehdy podporu Oranžistů schválila a nechala se slyšet, že by „se nenávisť mezi oběma tábory měla ještě prohloubit, aby tyto dvě skupiny byly navždy rozděleny“ (www.policehistory.com, <http://www.psn.police.uk/>), což se jim bezesporu podařilo.

7) Tyto jednotky podléhaly přísnému řádu, který řídil každodenní činnost i chování jejich příslušníků. Členové RIC dlouhou dobu například nesměli volit, měli přísný zákaz vstupu do hospod a barů za účelem zábavy, ženit se mohli až po sedmi letech služby, s výběrem nevěsty musely souhlasit vyšší orgány, a podobně; podstatným kladem původního sboru byla skutečnost, že na počátku 20. století sloužilo v jednotkách RIC dokonce 70% katolíků, což přibližně odráželo poměrný stav protestantského a katolického obyvatelstva na ostrově (www.policehistory.com, <http://www.psn.police.uk/>).

8) Protestanti se viděli jako tradiční obhájci práva a pořádku a policii podporovali. „Policie byla stále převážně vnímána jako „naše“ spíše než „jejich“ (Dunn 1995:182).

9) O „teoreticky“ dočasnou legislativu se jedná z důvodu obnovování její platnosti v letech 1976, 1984 a 1989 na základě názoru vlády a potažmo parlamentu, že „pokud speciální legislativa dokáže účinně snížit rozsah terorismu, ..., je třeba ji zachovat, dokud ohrožení terorismu trvá“ (Terradillos 1988:23). Na druhou stranu je třeba uznat, že každá „obnovená“ legislativa odstraňovala některá výrazně nefunkční opatření a celý systém „výjimečnosti“ se snažila postupně přibližovat běžným metodám vyšetřování a klasickému soudnímu procesu respektujícímu základní občanské svobody (Walker 1992:39).

10) Obdobné soudní dvory s institucí samosoudce rozhodujícího bez poroty byly v historii zavedeny již zákony Malicious Damage Act (1861) a Explosive Substances Act (1883), dále pro samostatné Severní Irsko dočasně obnoveny zákonem Civil Authorities Act (1922), který mimořádné pravomoci soudů ještě rozšířil, a poté dlouhodobě obnoveny od roku 1973, kdy parlamentní komise vedená lordem Diplockem potvrdila, že „upuštění od běžných právních opatření chránících svobody může být v některých případech, zvláště ve společnosti, která čelí terorismu, zásadní, aby se předešlo většímu zlu“. Současně ovšem dodává, že „nesmí trvat dlouho a nesmí překročit únosnou mez, neboť jedním z cílů teroristů je vyvolat přehnanou reakci ze strany státu, a tím si naklonit sympatie těch, co by za normálních okolností stranili vládě“ (<http://cain.ulst.ac.uk/hmsd/diplock.htm>). Nutnost existence tzv. Diplockových soudů bývá většinou vysvětlována možností zavražďení poroty nebo případu, kdy by většinově protestantská porota mohla stranit protestantovi nebo naopak přitížit

katolíkovi, či většinově katolická porota naopak (Alexander 1986:176, Greer 1995).

11) Policie navíc může požádat o prodloužení předběžného zadržení na dalších pět dnů. Při běžném zadržení je povinností policie odevzdat zadrženého do rukou justice do 24 hodin, respektive po žádosti o prodloužení lhůty do 36 hodin.

12) V Ulsteru, kde žije přibližně 57% protestantů a 43% katolíků působilo v řadách RUC jen 7% katolíků (Jar Causelo 2000:134). Členové RUC, coby představitelé protestantské „ruky zákona“, byli také proto častými terči teroristických útoků katolických teroristů; jen v letech 1969-1994 zemřelo v souvislosti s terorismem 296 příslušníků RUC (Wilkinson 1996:9).

13) Vedení komise bylo svěřeno do rukou bývalého guvernéra Hongkongu Chrise Patteny, který doporučil mimo jiné změnu jména a znaku, další snížení počtu příslušníků sboru ze 13 000 na 7 - 8 000 osob, jiný systém přijímání nových členů, který by vhodně odrážel rozložení sil v severoirské populaci, odchod vojska, demilitarizaci policie, operační omezení jednotky Special Irish Branch nebo založení nového úřadu Police Authority, který by nebyl přímo odpovědný britské vládě.

Těmto doporučením se dostalo kritiky z politických kruhů obou stran. Jedni požadovali v podstatě „právně podloženou anarchii“ ve formě vlastních policejních sborů jednotlivých komunit a regionů kontrolovaných polovojenskými skupinami z každé strany, přičemž tvrdili, že „nelze zanechat /pouze transformovaný/ nástroj nadřující britským okupačním silám“, a druzí zase nesouhlasili s tím, aby byli ustaveni „zítřejší policisté z řad včerejších teroristů... /což/ vnímají jako vážnou urážku své komunity... a památky tří set dvou policistů, které teroristé zavraždili“ (Jar Causelo 2000:143-144). Pravdou zůstává, že naprostá většina členů sboru RUC reagovala umírněně a s návrhy převážně souhlasila (Dingley 1999).

14) Skutečnost, že se jedná o ženu a že bylo její jmenování zveřejněno, je v praxi evropských zpravodajských služeb velice neobvyklým jevem (Brzobohatý 1999b).

15) Jednotka SAS vznikla roku 1941 jako skupina, která se měla zabývat diverzním a nekonvenčním způsobem boje, a název SAS sloužil k jejímu utajení. Po skončení války byla sice rozpuštěna, nicméně již počátkem padesátých let SAS obnovili a nasadili do bojů v Malajsii. Od té doby zasahovala již ve více než 40 zemích světa.

16) Jednotku tvoří 78 mužů a je zajímavá tím, že není jednotkou stabilní, ale že se v ní po šesti

měsících střídají jednotlivé pododdíly SAS (Brzobohatý 1999b:136, <http://www.police.uk/>).

17) Pokud Britové chtěli zachovat zvláštní protiteroristickou legislativu, museli nový zákon nutně přijmout právě během léta 2000, neboť 24.8.2000 měla vypršet platnost přechodného zákona The Provisions Act přijatého po atentátu v Omagh u roku 1998.

18) Což podle Clivea Walkera odporuje Evropské konvenci o lidských právech a základních svobodách (Walker 2000:9).

19) O nízké úrovni absolutní efektivity těchto soudů svědčí ta skutečnost, že do počátku 90. let bylo 64 ze 65 odvolání úspěšných, a to na základě „nevěrohodnosti předložených důkazů“ (MacFarlane 1992:97).

20) Britská vláda se problému chtěla zbavit co nejrychleji, a kdyby Severní Irsko projevilo zájem o nezávislost, dala by takovému procesu průchod. Ministr pro Severní Irsko Patrick Mayhew sdělil již před více než patnácti lety tisku, že „...takové cestě /k uvolnění Severního Irska/ by nestála žádná překážka. Ročně nás přijde jeden a půl milionu lidí /obyvatel Ulsteru/ na tři miliardy liber ... Nemáme tam žádný strategický zájem, nemáme žádný ekonomický zájem tam zůstat.“ (The Irish Times 27.4.1993)

21) Ačkoli nasazení armády bylo v určitých obdobích, kdy vnitřně bezpečnostní síly v čele s RUC nebyly schopny udržet veřejný pořádek, nezbytné (např. v letech 1971-1973), kdy bylo „nutné kombinovat právní možnosti s vojenským úsilím“ (The Irish Times 15.6.1975), vlastní zapojení vojska do irského konfliktu je dnes vnímáno spíše negativně. Přítomnost a činnost armády byla z mnoha důvodů kontraproduktivní. Pobyt vojska utvrzoval veřejné mínění v přesvědčení, že se zhroutil právní stát; armáda (na rozdíl od policie) nemá oporu své činnosti v zákoně; vojáci nejsou zběhlí ani vycvičení k plnění policejních úkolů; armáda běžně nespolupracuje s ostatními státy; a kromě toho obě znepřátelené komunity v Severního Irska chápaly vojsko jako prvek ryze nepřátelský (Dunn 1995:182). Počátek tohoto nepřátelství popisuje např. Padraig O'Malley ve své knize The Uncivil Wars: Ireland Today (Neobčanské války: Dnešní Irsko): „Celé oblasti byly odříznuty od světa, parašutisté rozrážely dveře a před očima hysterických žen a vyděšených dětí doslova rvali muže z jejich domovů... náhodná brutalita, zneužívání práv, nejistota a drsná nevybíravost armády při prohledávání okolí stejně jako nezájem k osudu zadržovaných, udržování malého počtu tajných míst k výslechům... změnilo vše v psychologii konfliktu. Armáda a „Britové“ se stali nepřáteli“ (O'Malley 1983:208).

22) Podle této události byl natočen film *In the Name of the Father* (Ve jménu otce) z roku 1991.

23) V červnu 1995 bylo ukončeno vyšetřování nezávislé komise vedené Johnem Mayem, které došlo k závěru, že „špatná rozhodnutí v případě ‚Guildfordské čtyřky‘ byla způsobena individuálním selháním policistů, vyšetřovatelů a soudců a nikoli určitou specifickou slabinou či závažnými nedostatky trestně právního systému“ (Amnesty International 1995).

24) Například roku 1982 byli členové těžce ozbrojeného útvaru rychlého nasazení (vycvičeného SAS) SSU (Royal Ulster Constabulary Special Support Unit), obviněni z nezákonného postupu, ve kterém dávali přednost zabíjení teroristů před jejich zadržením a předvedením k soudu. Vnitřní policejní vyšetřování této kauzy vedené zástupcem vrchního konstábla policejního sboru Greater Manchester Police, Johna Stalkera, došlo k závěru, že členové SSU nezákonně zastřelili pět mužů, ovšem nepodařilo se prokázat, jestli taktika policistů „střílet s cílem zabít“ byla praktikována na rozkaz vyšších hodností. Než byla záležitost vyšších šarží došetřena, Stalker byl z případu za „nevyjasněných okolností“ odvolán (Jar Causelo 2000:145-147).

25) V únoru 2000 uznal soud tento zákrok za oprávněný.

26) Ironií zůstává, že vyšetřováním vraždy byl pověřen právě sbor RUC.

27) Roku 2000 byly předány Evropskému soudu pro lidská práva čtyři případy policistů odpovědných za smrt dvanácti katolíků v Severním Irsku. Členové RUC byli obviněni z „politiky přednostního zabíjení před zadržováním podezřelých a dále ze spolupráce s polovojenskými skupinami loyalistů.“ (Amnesty International 2001)

28) Například v lednu 1995 byl zproštěn viny policista RUC odsouzený za vraždu devatenáctiletého studenta Kevina McGoverna roku 1991 s odůvodněním, že „je nutno přehodnotit legislativu týkající se použití zbraní státními bezpečnostními službami“ (Amnesty International 1995). O rok později nebylo dokonce ani zahájeno žádné trestní řízení proti policistům, kteří způsobili smrt Briana a Waynea Douglasových. Pitva přitom jasně prokázala, že Brian zemřel na následky šestinásobné fraktury lebky po úderech obuškem a Wayne na následky stresu, vyčerpání a poziční asfyxie (udušení), přičemž očití svědci potvrdili, že policisté mu při zadržování klečeli na hlavě, takže ležel s obličejem přimáčknutým k zemi (Amnesty International 1996). V únoru téhož roku sice byli odsouzeni dva příslušníci armády k trestu doživotí za vraždu Petera McBrida v září 1992, nicméně již

v listopadu 1998 jim byl zbytek trestu odpuštěn, a přitom nebyli za celou dobu ani propuštěni z armády (Amnesty International 1998). V prosinci roku 2000 bylo pro změnu zastaveno stíhání policisty, který v září 1999 zastřelil zezadu neozbrojeného bezúhonného občana Harryho Stanleyho. Policii na tuto „podezřelou osobu“ upozornil jiný občan, který zaměnil jeho skotský přízvuk za irský a nohu od stolu, kterou nesl v tašce, za pušku! (Amnesty International 2001)

29) Například zpráva Evropského výboru pro předcházení mučení z roku 1999 uvádí, že výbor při své návštěvě Severního Irsku získal videonahrávku výslechu, při kterém je zadržený bit a fyzicky týrán. Britská vláda výbor zpravila o tom, že stížnost byla prošetřena a zamítnuta (Amnesty International 2000).

Literatura a zdroje:

Odborná literatura:

Alexander, Y., Naves, A.S. ed. 1986. Legislative Responses to Terrorism. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publisher.

Anderson, M. 2000. „Counterterrorism as an Objective of European Police Cooperation.“ In: Reinares, F. ed. European Democracies Against Terrorism, Governmental Policies and Intergovernmental Cooperation. Aldershot: Ashgate Publishing Limited and Dartmouth Publishing Company Limited.

Bonner, D. 1992. United Kingdom. The United Kingdom Response to Terrorism. Terrorism and Political Violence 4:171-205.

Bowyer Bell, J., Jr. 1995. The Irish Republican Army Enters an Endgame. An Overview. Studies in Conflict and Terrorism 18:153-174.

Brzybohatý, M. 1999a. Terorismus I. Praha: Police History.

Brzybohatý, M. 1999b. Terorismus II. Praha: Police History.

Cotler, I. 1998. Towards a Counter-terrorism Law and Policy, *Terrorism and Political Violence* 10: 1-14.

Crelinsten, R.D., Laberga-Altmejd, D. a Szabo, D. 1978. *Terrorism and Criminal Justice*, Lexington: Lexington Books

Crelinsten, R.D., Schmid, A.P. 1992. Western Responses to Terrorism. A Twenty-Five Year Balance Sheet, *Terrorism and Political Violence* 4: 307-340.

Dingley, J. 1999. Peace Process and Northern Ireland. Squaring Circles?. *Terrorism and Political Violence* 11: 32-52.

Dunn, S. 1995. Protestant Alienation in Northern Ireland, *Studies in Conflict and Terrorism* 18: 175-185.

Erbes, J.M. et al. 1992. *Polices d'Europe*. Paris: L'Harmattan.

Fernández, E.M. et al. 1998. *Delitos Contra el Orden Público, Terrorismo, Contra El Estado o la Comunidad Internacional*. Barcelona: Bosch, Casa Editorial.

Greer, S. 1995. *Supergrasses A Study in Anti-Terrorist Law Enforcement in Northern Ireland*. Oxford: Clarendon Press.

Hewitt, Ch. 1993. „Terrorism and Public Opinion. A Five Country Comparison“. In: Moxon-Browne, E. ed.. *European Terrorism*. Aldershot: Dartmouth Publishing Company Limited. Hayes, B.C., Brewer, J.D. 1997. *Ethnic Minority Status and Attitudes Towards Police Powers. A Comparative Study*

of Great Britain, Northern Ireland and the Republic of Ireland. *Ethnic and Racial Studies* 20: 781-796.

Chalk, P. 1992. EU Counter-Terrorism, the Maastricht Third Pillar and Liberal Democratic Acceptability, *Terrorism and Political Violence* 6: 103-145.

Jackson, D. 1994. Prevention of Terrorism. The United Kingdom Confronts the European Convention on Human Rights. *Terrorism and Political Violence* 6: 507-535.

Jar Causelo, G. 2000. *Modelos Comparados de Policía*, Ministerio del Interior. Madrid: Dykinson S.L.

Journès, C. 1992. La Police en Grande-Bretagne. In: Erbes, J.M. et al.. *Polices d'Europe*. Paris:L'Harmattan

Langguth,G. 1993. „Origins and Aims of Terrorism in Europe“. In: Moxon-Browne, E. ed. *European Terrorism*. Aldershot: Dartmouth Publishing Company Limited

Laqueur, W. 1996. Postmodern Terrorism. New Rules for an Old Game. *Foreign Affairs* 6.

MacFarlane, L. 1992. Human Rights and the Fight Against Terrorism in Northern Ireland. *Terrorism and Political Violence* 4: 89-99.

McCartney, C. 1997. „Political Violence and Political Development in Northern Ireland. An Overview“. In: Reinares, F. ed.. *State and Societal reactions to terrorism*. Vitoria-Gasteiz. Oñati IISL.

McKinley, M. 1993. British Security Policies and Ireland. The Decline of a Territorial Imperative, *Studies in Conflict and Terrorism* 16: 113-133.

O'Duffy, B. 1995. Violence in Northern Ireland 1969-1994. Sectarian or Ethnonational?.
Ethnic and Racial Studies 18: 740-771.

O'Duffy, B. 2000.. British and Irish Conflict Regulation from Sunningdale to Belfast. Part II.
Playing for a draw 1985-1999. Nations and Nationalism 6.

O'Leary, B. 1995. Introduction. Reflections on a Cold Peace, Ethnic and Racial Studies 18: 5-11,
740-771,.

O'Malley, P. 1983. The Uncivil Wars. Ireland Today. Belfast: Blackstaff Press.

Recalde, J.-R. 1997. „Problemas de legitimidad. provocación terrorista y respuesta del estado“. In:
Reinares, F. ed. State and Societal reactions to terrorism, Vitoria-Gasteiz: Oñati IISL.

Reinares, F., Jaime-Jiménez, Ó. 2000. „Countering Terrorism in a New Democracy. The Case
of Spain“. In: Reinares, F. ed.. European Democracies Against Terrorism, Governmental Policies
and Intergovernmental Cooperation. Aldershot: Ashgate Publishing Limited and Dartmouth
Publishing Company Limited.

Schmid, A.P., Crelinsten, R.D. 1992. Editor's Introduction. Western Responses to Terrorism.
Terrorism and Political Violence 4: 3-6.

Strmiska, M. 1996. Politický terorismus. Úvod do studia politického terorismu v demokratických
systémech. Brno: Masarykova univerzita v Brně.

Tangen Page, M., von 1998. Prisons, Peace and Terrorism. Penal Policy in the Reduction of
Political Violence in Northern Ireland, Italy and the Spanish Basque Country, 1968-1997. Londýn.
MacMillan Press, Ltd.

Taylor, M., Horgan, J. 1999. Future Developments of Political Terrorism in Europe. *Terrorism and Political Violence* 11: 83-93.

Terradillos Basoco, J. 1988. Terrorismo y derecho, comentario a las leyes orgánicas 3 y 4/1988, de reforma del Código penal de la ley de enjuiciamiento criminal. Madrid: Tecnos,S.A.

Vercher, A. 1992. *Terrorism in Europe, An International Comparative Legal Analysis*. Oxford: Oxford University Press,

Walker, C. 1992. *The prevention of Terrorism in British Law*. Manchester: Manchester Universtiy Press.

Walker, C. 2000. Briefing on the Terrorism Act 2000, *Terrorism and Political Violence* 2: 1-36.

Wilkinson, P. 1996. The Role of The Military in Combating Terrorism in a Democratic Society. *Terrorism and Political Violence* 3: 1-17.

Zariski, R. 1989. Ethnic Extremism among Ethnoterritorial Minorities in Western Europe. *Comparative Politics* 21.

Dokumenty, internetové a jiné zdroje:

Amnesty International výroční zprávy 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003 Dostupný z WWW: <http://web.amnesty.org/> , ověřeno ke dni 22.11.2008.

Commission on Legal Procedures to Deal with Terrorist Activities in Northern Ireland tzv.zpráva lorda Diplomka. Dostupný z WWW: <http://cain.ulst.ac.uk/hms0/diplock.htm>, ověřeno ke dni 20.9.2005

Forum for Peace and Reconciliation. Paths to a Political Settlement in Ireland. Belfast: The Blackstaff Press, 1995.

Government HM 1991 Response to the Home Affairs Committee Report on Practical Police Co-operation in the European Community HC 363. London: HMSO

Interpol terorismus. <http://www.interpol.int/Public/Terrorism/default.asp>, ověřeno ke dni 24.7.2006

Irish Times 'The Path to Peace'. <http://www.ireland.com/special/peace/>, ověřeno ke dni 22.11.2006

Joint action of 15 October 1996 adopted by the Council on the basis of article K.3 on the Treaty on European Union Concerning the Creation and Maintenance of a Directory of Specialized Counter-Terrorism Competence, Skills and Expertise to Facilitate Counter-Terrorist Cooperation between the Member States of the European Union. Official Journal. n° L 273, 25/10/1996

Mayhew, P. Comments by the Secretary of State for Northern Ireland. Belfast: Northern Ireland Office; Dostupný z WWW: <http://www.nio.gov.uk/igc2011.htm>, ověřeno ke dni 22.11.2006

Northern Ireland Office. Progress in the Northern Ireland Multi-Party Talks June 1996 to March 1997, Northern Ireland Office; Dostupný z WWW: <http://www.nio.gov.uk/talksrev.htm#opening>, ověřeno ke dni 22.11.2006

Police Service of Northern Ireland. Dostupný z WWW: <http://www.psn.police.uk/>, ověřeno ke dni 22.11.2006

Policejní server Velké Británie. Dostupný z WWW: <http://www.police.uk/>, <http://www.apa.police.uk/>, ověřeno ke dni 22.11.2006

Zákony Spojeného království Velké Británie a Severního Irska: Dostupné z WWW:
<http://www.homeoffice.gov.uk/> , ověřeno ke dni 22.11.2008.

Anti-Terrorism, Crime and Security Act, 2001.

Civil Authorities Special Powers Act Northern Ireland, 1922.

Criminal Justice Temporary Provisions Act Northern Ireland, 1970.

Criminal Justice Terrorism and Conspiracy Act, 1998.

Northern Ireland Act, 1982.

Northern Ireland Entry to Negotiations, etc Act, 1996.

Northern Ireland Sentences Act, 1998.

Northern Ireland Temporary Provisions Act, 1972.

Police Act , 1964.

Police and Criminal Evidence Act, 1984.

Prevention of Incitement to Hatred Act Northern Ireland, 1970.

Prevention of Terrorism Temporary Provisions Act, 1974.

Provisions Act, 1998.

Public Disorder Act, 1986.

Riot Act, 1976

Terrorism Act, 2000

Zpráva o PNI: A New Beginning: Policing in Northern Ireland, The Report of an Independent Commission on Policing in Northern Ireland, September, 1999

Zpráva Lorda Parkera: Report of the Committee of Privy Counsellors appointed to consider authorised procedures for the interrogation of persons suspected of terrorism, Her Majesty's Stationery Office, 1972.

Zpráva Lorda Diplocka: Report of the Commission to consider legal procedures to deal with terrorist activities in Northern Ireland, Her Majesty's Stationery Office, 1972.